

פתיח חנוכה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 68

מקץ שבת חנוכה תשס"ט

חנוכה

וטמאים ביד טהורים

כתב בספר "עקבי חיים": תמה הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, מילא "גיבורם ביד חלשים" – נס, "רבים ביד מעטים" – נס. אך "טמאים ביד טהורים" מהי הרבותא, במה רב כוחם של הטמאים מכוחם של הטהורים?

מצינו בפנחס בעת שמסר את נפשו – "ויקח רומח בידו", אמרו חז"ל שנעשו לו עשרה ניסים, אחד מהם שלא מתו מיד, אלא פרפרו על הרומח בכדי שלא לטמא את פנחס הכהן.

אף כאן הנס היה שהיונים לא מתו מיד ביד החשמונאים הכהנים. וזה הפירוש וטמאים – אע"פ שנהרגו וטמאים, בכל זאת "ביד טהורים" שהטהורים לא נטמאו.

"בני בינה ימי שמונה קבעו"

מובא בספר "שיח צדיקים" על קושיית ה"בית יוסף", מה היה הנס ביום הראשון? איתא בשם "בעל העתים" לתרץ דרצו חכמי אותו הדור להזכיר לדורות עולם, שרצו היוונים לבטל מצות מילה מבני ישראל, לכן קבעו היו"ט לח' ימים לרמז על מילה שבשמיני. עיי"ש. וי"ל על דרך צחות, דזה כוונת הפייט "שמונה מי יודע, שמונה אני יודע, שמונה ימי מילה". דכוונתו לשאול "מי יודע" מדוע תיקנו חנוכה ח' ימים הרי לא היה הנס אלא שבעה ימים. ועל זה תירץ שתיקנו כן משום "שמונת ימי מילה", שרצו להזכיר לדורות שביקשו היוונים לבטל מצות מילה.

מובא בספר "שיח צדיקים": נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים. ראיתי בספרים, שנתן טעם לשבח לזה על דרך צחות, על פי מה שכתב הטי"ז ליישב קושיית הב"י, דמדוע עושים ח' ימים חנוכה, כיון דבשמך שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחד, ונמצא שלא היה נס רק ז' ימים. והטי"ז כתב על פי הזוהר על מקרא קודש מה יש לכי בבית דעל דבר ריקן לא שייך ברכה, וא"כ על כרחך נשאר גם בלילה הראשון מהשמך.

והנה יש כמה אנשים אשר זה דרכם כסל למו, בעת שהעני דופק בפתח ביתם בקול קורא לעזרה, המה יקפצו ידיהם מלהיות להם לאחי עזר ולאחי סמך, באמרים השי"ת יעזור לכם, בטחו בה' והוא יצוה אתכם את הברכה, ולמה

אתם בוטחים בנדיבים, ובדברים כאלה הנוקבים הלב עד בית חללו משלחים אותם ריקם, וע"כ אין מחזרין עוד על הפתחים.

אך מנס חנוכה נראה בעליל דאין השי"ת עושה נס רק אם יש על כל פנים מעט, ונסתר מחמתו טענתם דהקב"ה יעזור ויברך אותם, דלגבי העניים הוי יש מאין, דגם מעט אין להם ואין על מה לחול הברכה. וע"כ נוהגין לסבב דוקא בחנוכה על הפתחים, ודפח"ת. ("ילקוט הגרשוני")

טעם שנקרא יום האחרון "זאת חנוכה"

כתב בספר "מגד ירחים" הובאו דבריו ב"תורות ועובדות מבית רבותינו": שגור בפי העולם כי יום האחרון של חנוכה נקרא "זאת חנוכה", ושמחתי באומרים לי בשם הגאון הקדוש רבי יקותיאל יודא טיטלבוים ז"ל טעם לשבח, בהקדם לפרש מקרא קודש "בית יעקב לכו ונלכה באור ה'" יבואר עפ"י מאמר חז"ל (מדרש תנחומא פרשת נשא) אל יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים, רק כל מה שגוזרין עליכם תקיימו. שעל דבריהם אני (הקב"ה) מסכים. תדע, בשעה שברך יעקב בבראשית, "וישם את אפרים לפני מנשה", וקיים הקב"ה גזירתו שהקריב אפרים לפני מנשה תחילה בנשיאים, וזה שרמזה תורה בפרשת שופטים "לא תסור מן הדבר אשר יורוך", וראיה לזה "ימין ושמאל" של יעקב, ששכל את ידיו והניח את ימינו על ראש אפרים והוא הצעיר, והקב"ה הסכים על ידו, וז"ש "בית יעקב" כלומר מכח ביתו של יעקב הם זרעי יוסף אפרים ומנשה, שהקדים אפרים למנשה, והשי"ת עלה בהסכמה אתו, על כן "לכו ונלכה באור השם", זה אור נר חנוכה לקיים מצות חכמינו ז"ל.

וע"כ ביום ח' של חנוכה שאנו קורין ביום השמיני נשיא לבני מנשה, מזה יוצא, שחובה רובצת עלינו לקיים דברי חכמים שתקנו מצות חנוכה. על כן לו נאה ולו יאה לקרוא יום זה "זאת חנוכה", כי מיום הזה נובע לקיים מצות חנוכה.

מקץ

"ויהי מקץ שנתים ימים" (מא א)

ובמדרש "קץ שם לחושך" כלומר שלכל תקופה קשה נקבע זמן שבו היא תגמר, והישועה תבוא מיד –

"ויריצוהו מן הבור". אלא, שצריך לדעת להמתין ולקבל את התקופה הקשה בראש מורכן ובענוה, ולצפות אל ה' שיביא את הישועה. ועל זה מסופר בספר הגש"פ "באהלי צדיקים":

מעשה שספר הרה"ק רבי נחמן מברסלב זצ"ל: פעם יצאו יהודי ונכרי לערוך טיול ברחבי תבל, ובדרך אזל כספם. רעבו ללחם, הגיעו לעיר אחת, עברו בשכונת היהודים ועלה באפם נחוח המצות הנאפות. אמר היהודי לנכרי: "אלמד אותך קצת ממנהגי היהודים בפסח, ובערב נכנס לאיזה בית כנסת. היהודים רחמנים הם, ויזמינו אותנו כאורחים לליל הסדר". עשו כן. לפנות ערב נכנסו לבית הכנסת, בעל בית אחד הזמין את היהודי בתור אורח, ובעל בית אחר לקח את הנכרי, בחשבו שגם הוא יהודי.

הגיע הנכרי לסדר כשהוא רעב מכל היום, וצפה בכליון עיניים שיסיימו כבר את אמירת ההגדה ויתחילו בסעודת החג. בתחילה נתנו לו חתיכת כרפס במי מלח, ממנה ודאי לא שבע. אחר כך אמרו ואמרו, לבסוף נטלו ידיים ונתנו לו חתיכת מצא דקה ונוקשה. כבר שמח, היה זה משהו ללעוס. ואז הגישו לו כף גדושה מרור, נשימתו נעתקה. פיו בער ודמעות עמדו בעיניו. היה בטוח שזוהי הסעודה המובטחת ורק את זה יאכלו – מיד קם בכעס רב וצעק: "יהודים ארורים, לאחר כל מהלך הסדר נותנים לאכול דברים כה מרים!" עזב את השולחן וטרק את הדלת, ופנה לחכות לחברו בחצר בית הכנסת ולהוכיחו על עצתו.

המתין בעלטה שעה ארוכה, כשרעבונו וזעמו הולכים וגואים. לאחר חצות הלילה הגיע החבר מדושן עונג, שמח ושבע מהאכילה והשתיה, ושאל את הנכרי כיצד עבר עליו הסדר. שפך עליו הלה זעמו: "צמתי כל היום, כדי לשבוע מרור!"

אמר לו היהודי: "אי לך, גוי שוטה. אלו היית מחכה עוד קצת, היה לך כל טוב, כמוני!"

כן הדבר בעבודת ה', ובהתקרבות לצדיק האמיתי. שלאחר כל היגיעות והטרחות, כשמתקרבים לעבודת ה'. באה לפעמים מעט מרירות לזכוך הגוף, ומי שמחכה עוד מעט וסובל אותה- מרגיש לאחר מכן כל מיני חיות ותענוג!

"ואין פותר אותם לפרעה" (מא ח)

פירש רש"י, פותרים היו, אבל לא לפרעה.

ויש לבאר עפ"י משל, במסיבה שישבו בה המלך ושריו נשאלה שאלה: איזהו הדבר היקר בעולם? הראשון אמר כסף, השני אמר אשה וילדים, השלישי אמר כבוד וגדולה. אך החכם שבהם אמר כי המלך הוא היקר מכל. שהרי אילמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, והסכימו כולם לדבריו.

לימים, ישב אחד מהנוכחים באותה מסיבה, בין כפריים שיכורים. וגם שם נשאלה אותה השאלה. אמר להם השר אני חושב שהמלך הוא היקר מכל, וכולם צחקו... אמר

להם אם כן, תאמרו אתם. וענו כולם היין הוא הדבר החשוב והיקר בעולם.

אומר ה"שער בת רבים", שבאמת כולם צודקים. כי בין השרים, המלך הוא היקר מכל. ובין הכפריים, היין הוא היקר מכל. וכמו כן, חרטומי מצרים ידעו לפתור חלומות, אך החלומות שפתרו היו חלומות של פשוטי העם וזו היתה טעותם. מפני שכשאחד מהמון העם חולם, על מה הוא כבר יכול לחלום, שבע בנות נולדו וכו'. אך כשפרעה חולם, כשמנהיג של מדינה וכל שכן מנהיג של מעצמה חולם, אז החלומות מדברים על פצצות אטום, וגרעינים מאירן או שאר מרעין בישין שיש בעולם... ולכן כשפתרו החרטומים לא נכנסו הדברים באזני פרעה.

ובזה תיושב עוד שאלה: מדוע שר המשקים שידע שיוסף פותר חלומות, מדוע לא הלך אליו אל הכלא, ואמר לו חלמתי חלום כך וכך, שבע פרות, ותאמר לי את פתרונו. ואז היה מקבל שר המשקים את הכבוד בעצמו, איך יתכן שרשע זה "פירגן" ליוסף את כס המלכות. אך לפי הנ"ל מיושב היטב. שהרי אם היה שר המשקים מספר את החלום בתור חלום שלו, גם יוסף היה אומר שהכוונה לשבע בנות, ועל כרחו נאלץ לספר שזהו חלום של פרעה וממילא נאלץ להביא את יוסף אל המלך.

ולכן אמר יוסף לפרעה: "חלום פרעה אחד הוא" כלומר, מיוחד הוא ואינו דומה לחלומות של שאר בני אדם. "את אשר האלוקים עושה הראה את פרעה".

"את אשר האלוקים עושה הגיד לפרעה" (מא כה)

בספר "הצדיק רבי שלמה" כותב שהח"ח היה חושש מאד על חלומותיו והיה מתענה הרבה פעמים תענית חלום. ופעם חששו אנשי הבית שהתענית קשה לבריאותו וגם הרופא אמר שיותר טוב שלא יתענה. ואמרתי לו (ר' שלמה בלוד) שאנשי הבית חוששים לבריאותו ואז גילה לי את החלום, שראה רוח סערה מפרק הרים ומשבר סלעים ואימה וחשכה גדולה נופלת על הארץ, ושמע קול צועק מרות "צריכים רחמים מרובים!" "צריכים רחמים מרובים!"

מכל מקום אמרתי לו שאפשר שלא כדאי להתענות כיון שיש חשש לבריאותו ויפדה את התענית בצדקה. ענה ואמר, מה אתם מדברים! הלואי יתן ה' שיתקבל התענית, יתברך שמו.

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים" (מא לג)

המפרשים שואלים, מי בקש מיוסף לתת עצות, הלא קראו לו לפתור חלומות והוא כבר נהיה "יועץ המלך"?

ומתוך הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספרו "טעמא דקרא" שיוסף רצה להראות לפרעה שהוא בטוח לגמרי בפתרון ולכן אמר שכבר כבר צריכים לדאוג לאיש נבון וחכם שימצא תוכנית איך לאגור את התבואה לשנות הרעב.

שהוא הכיר אותם, "והם לא הכירוהו" פירוש שנודע לו שהם לא הכירו אותו.

"את האלוקים אני ירא" (מב יח)

בספר "להשאר יהודי" של הגאון הצדיק ר' יצחק זילבר זצ"ל מסופר על הרב יצחק ויינר שישב בכלא הרוסי על שמירת המצוות, ומיד בצאתו לחפשי התיישב בעיר מרגלן.

במשך שנה תמימה עשה מאמצים כבירים למצוא עבודה, בה לא ייאלץ לעבוד בשבת, אך ללא הועיל. כדי להתקיים לווה כספים, הוא חי על לחם ומים בלבד – אך לא נכנע. בנוסף לכל, גם התעקש ועמד בסירובו שלא לקחת פרוטה מאיש, אפילו כוס תה לא שתה משל אחרים. כאשר מצא סוף סוף משרה כמנהל חשבונות אחראי בבית מרקחת, הזדרז תחילה להחזיר את כל חובותיו. בשבתות ובחגים לא עבד, בכל מחיר!

גם לאחר הנסיון הנורא של הכלא, המשיך הרב וינר להיות איתן בעקרונותיו, וכל יהודי העיר כיבדו אותו על כך. אך הם גם יראו מפניו, והיתה לכך סיבה.

המקרה, שעל אודותיו אספר, אירע באחת השנים הקשות ביותר של שלטון סטלין, שנת תשי"א.

מאז ומתמיד נהגו בקהילות למנות שוחטים יראי שמים, שומרי מצוות ובקיאים בהלכה. שני שוחטים היו אז במרגלן, שניהם מונו לתפקיד על ידי הקהילה. לאחר שהחלו השלטונות לרדוף את השוחטים, פנה אחד מהם להתפרנס מצחצוח נעליים ולא עבד בשבת, אך השני לא עמד בנסיון והתקבל לעבודה בחנות, ובה עבד גם בשבת...

באחת השבתות בא הרב וינר אל החנות ואמר לו: עד עתה היית שוחט וסמכנו על כשרותך, והנה כעת עומד אתה כאן, בחנות זו, ועובד בשבת, על אף שכידוע לי, לא רעבה משפחתך ללחם. דע לך, כי השבת תתבע את עלבונה ולא תשתוק!

תארו לעצמכם, איזו עוצמה נפשית דרושה היתה כדי לעשות מעשה שכזה! ובפרט למי שעבר על בשרו את סבל הכלא של סטלין! והרי די היה בלחישה של מלה אחת מפי השוחט במקום הנכון...

זמן קצר לאחר מכן הגיעו פקחים לחנות ואסרו את השוחט למשך עשר שנים.

בבית המרקחת בו עבד הרב יצחק כמנהל חשבונות היתה נערכת בכל שנה ספירת מלאי שלושה ימים לפני האחד באפריל. באותם ימים היו גם מעדכנים בו זמנית בכל רחבי ברית המועצות את מחירי התרופות.

באחת השנים באותה תקופה, שלושה ימים רצופים לא עבד הרב יצחק: בשני ימים שחל בהם יום טוב ראשון של פסח ומיד לאחריהם – בשבת.

במועד הקבוע נאספו כל רואי החשבון, אנשי ההנהלה והפקחים, סגרו את בית המרקחת לקהל וביקשו להתחיל בעבודה. אך מנהל החשבונות האחראי – איננו!

כיוצא בדבר, מה שאמר יוסף לשר המשקים "כי אם זכרתי איתך והזכרתי אל פרעה", יתכן, אומר הגר"ח, שגם זה היה להראות לשר המשקים שהוא בטוח בפתרון שיתקיים, וכבר מבקש ממנו כאילו שהוא כבר בן חורין.

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתוהו על ארץ מצרים" (מא לג)

על השאלה הנ"ל, מתרץ הרב רחמים חי חוויטה הכהן מג'רבה בספרו "שיירי מנחה". שענין זה של העמדת איש נבון וחכם הוא חלק מהפתרון מפני שצריך להבין מה הענין להראות לפרעה כבר עכשיו את שבע שנות הרעב, יבואו שנות השובע ואח"כ יראה לו הקב"ה גם את הענין של הרעב. אלא אמר יוסף זה שהקב"ה הראה לך את שנות הרעב כבר לפני שנות השובע, זה בשביל שירא פרעה איש נבון וחכם.

"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתוהו על ארץ מצרים" (מא לג)

על השאלה הנ"ל, נאמר תרוץ נוסף שבעצם פרעה הוא זה שבקש מיוסף לתת לו עצה!! שהרי כתוב בפרק מא פסוק טו: "ויאמר פרעה אל יוסף חלום חלמתי ופותר אין אותו" – אין מי שיפתור לי את החלום. ואח"כ בפסוק כ"ד, אומר פרעה ליוסף "ואומר אל החרטומים ואין מגיד לי", ומדוע שינה פרעה מפותר למגיד? אלא שבתחילה ביקש פרעה את הפתרון ואח"כ אמר ליוסף, אמנם החרטמים פתרו לי אבל לא אמרו לי מה אפשר לעשות ובשביל מה האלוקים הראה לי את החלום. הרי אם בשביל שבע בנות שיוולדו וימותו מה זה קשור אלי, מה אני יכול לעשות. א"כ פרעה הוא זה שביקש מיוסף גם את הפתרון וגם את העצה.

"וירא יוסף את אחיו ויכירם ויתנכר אליהם וידבר עמם קשות ויאמר אליהם מאין אתם ויאמרו מארץ כנען לשבור אוכל. ויכר יוסף את אחיו והם לא יכירוהו" (מב ז ח)

ולכאורה הענין שיוסף הכיר אותם והם לא הכירו אותו נאמר כבר בפסוק ז ומדוע חזר על זה הכתוב בפסוק ח?

ואמר הרב ר' צבי הירש הלוי בליוויס (הובאו דבריו ב"ליקוטי בשמים"), שיתכן שכאשר ראה יוסף את אחיו והכירם, עלה ספק בליבו אולי כמו שהוא הכיר אותם גם הם הכירו אותו. ומה שהם שותקים זה מפני שהם מחכים לראות מה תהיה תגובתו. לכן, כתוב בפסוק ז' "ויתנכר אליהם" שהתחיל לדבר איתם דברים קשים, וגם "ויאמר אליהם מאין אתם" סגנון כזה של שאלה שייך לאדם שמכירים ורק שואלים דרך איפה באת. אך אדם שלא מכירים, שואלים אותו מאין אתה, ולא מאין באת. ובהם חשב יוסף שאם הם אכן מכירים אותו יענו לו שהם באו מהבית, אך כשענו לו מארץ כנען הבין שהם בכלל לא מכירים אותו. וזה הפסוק הבא "ויכר יוסף את אחיו"

"היכן מנהל החשבונות האחראי?"

"לא הגיע?"

"ומה יהא על ספירת המלאי?"

כך נשמעו ברקע השאלות, אך מחוסר ברירה התחילו לעבוד בלעדיו. כך במשך יום, יומיים... ביום השלישי, היה זה בשבת, פקעה סבלנותם של המפקחים והם דרשו להביאו מיד.

כאשר הגיע, פנו המפקחים אל מנהל בית המרקחת: "איננו מבינים. והרי משרתו של האיש כפופה לך, וכי אינו פוחד ממך?"

"לא, הוא אינו פוחד ממני. שהרי ביקשתי ממנו לבוא – ועד עתה לא הגיע."

אחר כך פנו אל מנהל לשכת בתי המרקחת העירוניים: "הכיצד יתכן שעובד שלך לא הגיע לספירת המלאי?"

"הוא אינו נשמע לי ואינו פוחד ממני."

בשלב זה קמה עובדת מהוועדה המפקחת, מרשעת של ממש, זו שדרשה להביא את הרב יצחק, ואמרה: "אדם זה הואשם בעבר כאוייב השלטון הסובייטי ואף נאסר, והנה הוא ממשיך את עיסוקו העויין. ובגלל מעשהו לא יהיו תרופות בעבור הפועלים". ואז פנתה אליו ישירות: "אמור לנו, איסאק אברמוביץ, למי כפוף אתה? ממי מפחד הנך? מהמנהל שלך – אינך מפחד, מפלוני ומאלמוני – גם לא. אם כן, ממי אתה מפחד?"

הרב וינר התבונן בהם ואמר בצעקה, שזעזעה את החדר כולו:

"את האלוקים אני ירא!"

הוא תרגם את המשפט שאמר לרוסית, ואז הוסיף: "אין טעם להטיף לי דברי מוסר. הכל ידוע לי היטב. כאשר ייראו בשמים שלושה כוכבים, אבוא מיד".

"אבל כיצד תספיק לבצע בזמן כה קצר עבודה של שלושה ימים?" שאלוהו בפליאה.

"לכך אל תדאגו! עד מחר יהיה הכל מוכן!" הבטיח והלך.

ואכן, באותו לילה עבד ר' יצחק ברציפות, ועד לבוקרו של יום היה הכל מסודר.

כאשר נגע הדבר בקיום מצוות – האיש לא פחד!

"ויעש להם כן" (מב כה)

בספר "פרדס יוסף" כתב בשם הרב הקדוש הרב מצרנוביל זצ"ל לפרש את הפסוק בתהילים לג "הנה עין ה' אל יראיו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב" כי מילת "מות", אם נכניס לתוכה את האות ע' אחרי המ', נקבל את המילה "מעות". והצדיק יש לו כח להפוך מ"מות" לגרום שפע של פרנסה. וזה רמוז בפסוק "הנה עין ה' אל יראיו", שה' נתן ליראים אותו את האות ע' במתנה, וע"י זה גורמים להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב."

ויוסף נתן לאחיו לחם לאכול שלא ימותו ברעב וגם השיב להם את מעותיהם ועשה ממות - מעות. המילה "כן" בגימטריה ע'. וזה מה שכתוב בפסוק "ויעש להם כן" שהציל אותם ממות ע"י הוספת ע' ונהיה "מעות".

"ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה באמתחתי, ויצא ליבם ויחרדו איש אל אחיו" (מב כח)

שלח לי הרב משה אהרן דבורץ: בירושלמי כתוב כד דמיך רבי סימון בר זויד, אמר ר' לוי, ומה אחי יוסף שמציאה מצאו יצא ליבם, אנו שאבדנו את ר' סימון, על אחת כמה וכמה.

וצריך להבין מדוע דוקא כאן הספיד רבי סימון כך ומדוע דוקא הוא ספד כך?

ונראה להסביר שאותיות ש' וס' מתחלפות ובפרט בירושלמי כידוע. א"כ ר' סימון הוא ר' שמעון, ור' לוי ספד לו. וזה כמו שמעון ולוי ואפשר להסביר את ה"ויחרדו איש אל אחיו" שהרי שמעון ולוי אחים כלי חמס מכירותיהם ע"כ דוקא ר' לוי ספד לר' סימון.

"וטבח טבח והכן" (מג טז)

מביא ה"שיירי מנחה" בשם הרב "ירח יעקב" בשם "אליה רבה". אם נקח את הח' של המילה טבח ונוסיף אותה למילה הבאה אחריה, "והכן", נקבל אותיות "חנוכה". ומוסיף הרב "שיירי מנחה", שהמילה "וטבח" בגימטריה 25. והמילה טבח ר"ת בחודש ט' שחנוכה חל בכ"ה לחודש כסלו, שהוא החודש התשיעי מניסן.

גם יש לרמוז וטבח עם אותיות ט"ב של המילה טבח בגימטריה 36, כמנין הנרות שמדליקים בכל שמונת ימי החנוכה. והאות ח' מרמזת על שמונת השמשים שמוסיפים לנרות.

להערות, הארות ולתרומות ובכל ענייני הגליון נא לפנות: 050-4147001

ניתן להוריד את העלון בכתובת האתר: www.Leorhaner.co.il